

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

צוואה לבתו היחידה על כסף בבנק
 "מהיום ולאחר מיתה" בתנאי שלא אחזור בי

תיק ממונות מס' 103-שע

(מחד' ד סייון)

נושא הדיון

א' כתב צוואה לבתו היחידה על כסף שיש לו בבנק כדי שאשתו מזיווג שני לא תוכל לדרוש אותו מכח החוק שהאשה יורשת מחצית מהרכוש של הבעל, וכתב שם "מהיום ולאחר מיתה" "בתנאי שלא אחזור בי, והחזרה תועיל רק אם הבת תחתום עליה". א' מבקש לדעת אם נוסח הצוואה תקף להלכה.

פסק דין

הצוואה תקפה להלכה על הנכסים והכספים ופירותיהם, שיש לו בשעת הצוואה.

(-) דוד יהושע קניג

(-) מרדכי אייכלר

(-) אברהם דוב ליון, אב"ד

השאלות לדיון

- א. "מהיום ולאחר מיתה", האם כוונתו שיחול מהיום בתנאי, או שחוזר בו ממה שאומר מהיום, ורוצה שיחול לאחר מיתה, ואין מתנה לאחר מיתה, ולא חל כלל.
- ב. התנה שיוכל לחזור בו באופן שגם הבת תחתום על החזרה.
- ג. כסף הנמצא בבנק ונושא רבית, כיצד ניתן לצוות על הרבית שלא באה לעולם "מהיום ולאחר מיתה".

תשובה

א. האומר מהיום ולאחר מיתה נחלקו בו בגמ' קדושין נטו ז' וס' א', לרז' מספקא ליה אי תנאה הואי או חזרה הואי, ולשמואל פשיטא ליה דתנאה הואי, ורי' יוחנן ס"ל לא תנאה הוא ולא חזרה הוא אלא שזירי קמשייר, ופירשו בתוס' יצמות ג' א' ד"ה קנויה, דמעכשיו יתחיל הקנין ולאחר ל' יגמור ולהכי בעינן שתהא בסוף שלושים במקום הראוי לקנין ולמשיכה שאז נגמר הקנין, עיי"ש. ועיי' משל"מ עבדים פ"ה ה"ג שכן נחלקו בירושלמי גיטין פרק מי שחזו ה"ג, ועיי' שע"י ש"ה פכ"ד שביאר המחלוקת בירושלמי צע"א. ונחלקו רש"י ורמב"ן בתנאי, רש"י מפרש שהקנין יחול מעכשיו אם לא יחזור בו עד שימות, והרמב"ן מפרש שאין זה תנאי של חזרה אלא שהקנין יחול רק אם לא ימות, אבל אם ימות לא שייך שיגמר הקנין. ופסק הרמב"ם מכירה פ"ב ה"ט ושו"ע סי' קל"ז סעי' ז': האומר לחזירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלושים יום ומשך, לא קנה. ואם ח"ל קנה מעכשיו ולאחר שלושים יום קנה ואפילו היתה עומדת באגס ביום שלושים, שזה כמי שהקנה מעתה על תנאי, נעשה התנאי נתקיים הקנין. והקשה בלח"מ דבהלכות אישות פ"ו ה"י"ב פסק הרמב"ם כרז' דמספקא ליה אי תנאה הואי או חזרה הוא, וסתר משנתו, ומירן דלעולם פסק כשמואל דתנאה הוא, אלא שלענין קדושין החמירו, ונשאר צ"ע. וכן הקשה בט"ז חו"מ ס' מאבדע"י סי' מ' סעי' ג' שפסק כרז', ועוד הקשה שבחו"מ סוף סי' קל"א פסק הב"י, וכן הרמ"א צו"ע ס' סעי' ד', כתוס' יצמות ג' א' דמהכי מעכשיו ולאחר ל' אפילו אם נקרה השטר בתוך ל', וזה כשמואל, עיי"ש. ועיי' שו"ע אבדע"י סי' קמה סעי' ג': ה"ז גיטך מעכשיו או מהיום ולאחר מיתה ומת ה"ז ספק מגורשת שמה אחר שאמר מעכשיו חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה דעמו על לאחר מיתה. והקשה בט"ז ס' ס"ק ד' דהא קיי"ל כרז' באיסורא, עיי"ש. ועיי' צ"ש סי' קמו ס"ק ז' שבגט פסק הרמב"ם דהוי ספק תנאי ספק חזרה אבל בממון פסק כשמואל דודאי תנאי הוא, וכ"כ בהגר"א חו"מ סי' קל"ז ס"ק כ', ותו"א אבדע"י סי' ע"א אות כו.

ועיי' קלוה"ח סי' קלה ס"ק ה' שדעת הפוסקים דקיי"ל כרי' יוחנן דאמר שזירא, ומה שכתב צו"ע שזה כמו שהקנה אותה על תנאי, לאו דוקא, והרמ"א בסי' קל"א סעי' ד' מיירי שהיה בפירושו דרך תנאי, עיי"ש. ובמשל"מ עבדים ס' הביא מתשובות מהר"י באסאן סי' עג' שהקשה אמאי לא אמרינן דכוונתו גופו מהיום ופירות לאחר מיתה, ועיי' מחנ"א הל' זכיה ומתנה סי' כה עפ"י תוס' יצמות ג' א' דע"כ לא אמרינן דשזירא הוי והגוף הקנה לו מהיום ופירות לאחר זמן אלא באומר מהיום ולאחר מיתה, אבל באומר מהיום ולאחר ל' לא אמרינן הכי, ועיי' נה"מ סי' קל"ז ס"ק ה' דבמקום דאיכא למימר גופא מהיום ופירי לאחר זמן ודאי דאמרינן, עיי"ש.

וכתב בקובץ שעורים צ"ב אות רפ"א בשם שו"ת רעק"א מהדו"ת סי' פח בהא דמקנה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה, אין פירושו דחל הקנין פירות לאחר מיתה דהא אין קנין לאחר מיתה, אלא דשייר הנותן

לעצמו הקרקע לפירות שיגדלו כל ימי חייו, וכאילו חזר המקבל ונתן לו זכות זה, כמו נתן לחזירו קרקע לפירות כל ימי חייו, והקשה הקוב"ש דבחזור ומקנה לרי"ך מעשה קנין והש"יר הוא בדבר גרידא, דמעשה הקנין הוא מהמוכר ללוקח ולא מהלוקח למוכר, וביאר דאין לרי"ך לפרש דהוי כאילו חזר הלוקח ונתן להמוכר, רק דמתחילה לא קנה הלוקח אלא להזמן שלאחר מיתה ועולם, ולהזמן שקודם מיתה ש"יר המוכר לעצמו, עיי"ש.

לפי"ז בנידון דידן שכתב שנתן לבתו נכסים "מהיום ולאחר מיתה", להלכה הוי ש"ירא ולא תנאי, כלומר גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, וכמו שביאר בקובץ שעורים הג"ל.

ב. ואם התנה בפירוש שיוכל לחזור בו מהמתנה, תנאו קיים, ואם הוסיף בתנאי שהבת תחתום על הסכמתה לחזרה, גם זה קיים.

ג. כתבו בתוס' יבמות ג' א ד"ה קטויה, דר"ב לא מספקא ליה במעכשיו ולאחר מיתה אי תנאה הוי או חזרה הוי אלא בדבר שבידו להקנות עכשיו, אבל בדבר שאין בידו להקנות עכשיו כי הכא בשאומר לכשאקחנה, אין זה חזרה אלא דא"א לו בעי"א, ומועיל רק למי"ד אדם מקנה דשלי"ל.

לפי"ז רבית שלא באה לעולם לכאורה אינו יכול להקנות, אך כתב בזה הגר"מ אייכלר שליט"א דכיון שהוא אינו מקנה רק את הרבית אלא גם את הכסף עצמו שנמלא בבנק מקנה לבת מהיום ולאחר מיתה, הרי כתב בקלו"ח סי' סו ס"ק לה דעיסקא אפשר להעביר ע"י קנין אגב אפילו חלק ההלוואה, וכ"כ הנתה"מ ס"ק לה, וכהיום שהכסף בבנק הוא עיסקא אפשר להעבירו ע"י קנין אגב, מהיום ולאחר מיתה, היינו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, והר"י"ח הוא הפירות של הכסף כמצו"ר בקלו"ח סי' רע ס"ק ד שאפשר למכור כסף לפירות, וה"ה לשייר לעצמו את הפירות של הכסף, ולכן אפשר לתת גוף מהיום, היינו הכסף שנמלא בבנק, והרווחים יהיו של הנותן עד מותו, וכיון שכתוב בצוואה שהכל נעשה בקנין המועיל עפ"י תורה זו אודיתא על קנין אגב. ע"כ.